

מראי מקומות- מכות י"ט

לוקה זר האוכלן. והביא הכסף משנה מש"כ הרמב"ם בספר המצוות, דראית פני הבית היינו חומת ירושלים, ופי' הכס"מ דהבין הרמב"ם דפני הבית היינו הבתים של ירושלים, דרואה אותם כשנכנס בפנים מן החומה. וע' בחזון איש (חו"מ ליקוטים סי' כ"ג לסוגיין) דהבין בשי' רש"י דתלוי בכניסת עזרה (דלא כהערל"צ שהבאנו לעיל), ופי' דס"ל לר' יצחק דהנחה אינה מעכבת, ולכן כל האיסור לזרים היינו משום דעכשיו מותר לכהנים, כיון שנכנס לעזרה. ולכן, לדידן דקיי"ל דהנחה מעכבת, י"ל דאין מלקות על זרות או על אכילה חוץ לחומה עד אחר הנחה.

(ג) **בכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, וכו'.** כ' הריטב"א דאולי מה דאמרי' דמה שהוא בפנים קודש ומה שבחוץ חולין, היינו כמ"ד בשבת דאיגוד כלי לאו שמי' איגוד, דכ' דאין מקום לחלק בין שבת לענינים אלו. ועוד צידד דבאמת בב' כלים הם, ורק אז הוי מה שבפנים קודש ומה שבחוץ חולין, ומה שנקט לשון מקצתן, היינו משום דהופרשו כא'. וע' בחזון איש (חו"מ ליקוטים סי' כ"ג לסוגיין) שכ' דמבואר מדברי הריטב"א דבפרי א', אם הי' מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ, לא מקרי רואה פני הבית. והחזו"א עצמו פי' דכוונת ר"א לומר דאפי' בפרי א', מה שהוא בפנים נחשב בפנים, ולא בעינן שיהא כל הפרי בפנים, אולם גם לא אמרי' דמה שבחוץ נגרר בטר מה שהוא בפנים, ואפי' אם רובו בפנים.

(ד) **כמאן, כי האי תנא, דתניא וכו'.** העיר הפני יהושע, הא לעיל אמר ר' יוחנן דזו דברי ר' עקיבא סתימתאה, אבל חכמים אומרים דהנחה מעכבת וקריאה אינה מעכבת, והי' יכול לאוקים הא דר' ששת כרבנן דר"י ורבנן דר"ש דלעיל (יח:). ולכן פי' דר' ששת עצמו אמר כמאן כי האי תנא, והיינו משום דלא הי' נוחא לי' כל הך סוגיא דהגמ' אמר לפי ר' יוחנן, וע"ש בפנ"י מה שביאר בזה.

(א) **מאימתי מחייבין עליהן- פרש"י מיתה זר** האוכלן. וע' בתוס' שהוסיף עוד כהן האוכלן חוץ לחומה. וכ' הפני יהושע די"ל דגם רש"י מודה לתוס' בדינא, אלא דנקט מילתא דפסיקא, דזר לעולם לוקה על אכילת בכורים. וכן משמע לשון הגמ' דמאימתי חייב עליהן, דמשמע דעל אדם דלעולם חייב קאי. אולם הביא מהמהרש"א דהגיה בתוס', וכ' הפנ"י דנראה מהגהתו דס"ל דאפי' תוס' ס"ל דאין שום מלקות על כהן האוכל בכורים, ואפי' חוץ לחומה, וע"ש מש"כ בזה. אולם ע' בערוך לנר דכ' דיש לפרש דבאמת נח' רש"י ותוס', והוא רוצה לבאר דרש"י ס"ל כשי' הרמב"ם דמשיראו פני הבית היינו חומת ירושלים, וס"ל לרש"י דרק זרים לוקין על אכילתן משנכנסו לירושלים, דמה דזרים חייבין מיתה על אכילת בכורים היינו משום דנקרא תרומה, ונקרא תרומת ידך משום דכתיב ושמת הטנא בידך והלכת אל המקום, וא"כ מבואר דמה שנקרא תרומה הוא כשנכנס לירושלים, ולכן מיד כשנכנס הבכורים לירושלים הוי תרומה וזר חייב עליהן. משא"כ לענין חיוב כהנים בחוץ לחומה, אז י"ל דכיון דאינו מותר לכהנים לאוכלם עד שיכנסו לעזרה, וכמש"כ רש"י לעיל, דאין כהנים מותרים לאכול בכורים עד שיכנסו לעזרה, א"כ י"ל דכל האיסור שלא לאוכלם חוץ לירושלים אינו חל עד שיש בהן היתר לאוכלם בשעריך, דהיינו רק לאחר שראו פני עזרה. אבל תוס' אזלי לשיטתם, דס"ל דהגמ' כאן מיירי בפני עזרה דוקא (דהא תוס' ביבמות כ' דמה שנקראו בכורים תרומה היינו משום ולקח הכהן הטנא מידך, דהיינו בפנים העזרה), א"כ שפיר כ' דאף כהן האוכלן חוץ מירושלים חייב, אולם גם זר אינו חייב עד שיכנסו הבכורים לפנים העזרה.

(ב) **משיראו פני הבית- ע' בתוס' שאנץ בסוף יח:** דכ' דמקצתן בפנים היינו בפנים העזרה, וא"כ מבואר שהוא מפרש דהא דאמרי' משיראו פני הבית, היינו משנכנס לפנים העזרה. אולם כ' הרמב"ם (בכורים ג', א') דכיון דנכנסו הבכורים בחומת ירושלים, כבר

טמא, דאו או קאמר, אלא פי' הריב"ן דמיירי דגברא טמא וגם המ"ש טמא, דומה לסיפא דגברא טהור ומ"ש טהור נואין מח' לדינא, רק בפירוש דברי המשנה].

(ח) **כהן שעלתה בידו תאנה של טבל... אכלה לוקה אחת וכו'** - כ' המאירי דמכאן משמע דתרומת ומעשרות של פירות הוא דאורייתא, ולא רק דגן תירוש ויצהר. וכ' דיש אומרים דכל הז' מינים חייבין מן התורה, וגם זה מתאים עם הסוגיא דכאן. אולם סיים דבאמת שיטתו דתרומת ומעשרות של פירות אינו אלא מדברי סופרים, ולוקין דכאן היינו מכת מרדות.

(ט) **מעשר ראשון בצפונה - פי' ריב"ן, דהוא אוחזה כנגד המזרח. וכ' הערוך לנר דלאו דוקא נקט כנגד המזרח, אלא גם לכל צד שירצה, רק דבעינן שיאחזה לצד א' מסויים, דאל"כ לא הוי בתאנה שהוא דבר עגול צפון ודרום מקום מסויים, ולכן נקט הריב"ן לדוגמא דאוחזה ממזרח.**

(ה) **אי קסבר קדושה ראשונה וכו' ולא קדשה לעתיד לבא, אפי' בכור נמי תבעי - העיר תוס', אם לא קדשה לעתיד לבא, א"כ למה יש חיוב מעשרות בכלל, הרי בטלה קדושת הארץ. וכ' דכל הנדון הוא רק בקדושת הבית, אבל ודאי עדיין קדוש קדושת הארץ. אולם ע' בריטב"א מה שהק' על פי' זה, והביאו גירסא אחרת בגמ', דאי קסבר לא קדשה לעתיד לבא, אפי' מעשר נמי לא. והפי' בזה הוא דאי סבר דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא, א"כ עדיין יכול להקריב בכורות. ואם לא קדשה, א"כ אפי' מעשר פשוט דלא ניכול, דאע"ג דמעשרות בזמן הזה מדרבנן, אולם תקנו כעין דאורייתא (וגם שייך למצוא מעשרות דאורייתא, שהיו טובלות למעשר קודם חרבן הבית). וע"ז פשיט רבינא דלעולם קדשה לעתיד לבא, אלא דבכור הוקש בשרו לדמו, וכיון שאין כאן מזבח, א"כ גם בשרו אסור באכילה, והשאלה הוא לענין מעשר, אם הוקש לבכור גם לענין דצריך מזבח בפועל, או לא.**

(ו) **רישא במע"ש טמא וגברא טמא וקאכיל לי' בירושלים - ע' בערוך לנר שהביא שי' הרמב"ם דאם אכל מעשר שני בטומאה חוץ מירושלים דאינו לוקה. וכ' הערל"נ דכן משמע מהגמ' כאן, דנקט הגמ' לשון "וקאכיל לי' בירושלים", ולא כ' אפי' בירושלים, וכ' דבאמת הריטב"א דחה לשון הגמ' ופי' דהפי' הוא אפי' בירושלים, אבל כ' הערל"נ דהרמב"ם יפרשו כפשוטו, דדוקא בירושלים לוקה, אבל חוץ לירושלים אינו לוקה, משום דדרשי' לא תוכל לאכול בירושלים כבשעריך, דהיינו בטומאה, אבל אינו עובר הלאו אם אכלו חוץ לירושלים.**

(ז) **ומנ"ל דבר פדיו' הוא - פי' הריב"ן דע"כ בר פדיו' הוא, דמדקאמר במתני' שלא נפדה, מכלל דאי בעי פריק ואפי' בירושלים. והעיר הערוך לנר, דאם דייקנן כן מהא דקאמר שלא נפדה, א"כ לכאור' יש לגם לדקדק כן היכא שהוא טמא והמ"ש טהור, דגם בזה אמרי' שלא נפדה, אבל זה ודאי אינו, דהא מ"ש טהור אינו בר פדיו'. ולכן פי' הערל"נ דהריב"ן שפי' כן חולק על מש"כ תוס' לעיל, דמה דאמרי' רישא במעשר שני טמא וגברא**